

مطالعات معماری ایران

دوفصلنامه علمی دانشکده معماری و هنر، دانشگاه کاشان

سال دهم، شماره ۲۰، پاییز و زمستان ۱۴۰۰

- ◆ کاشی‌های هفت‌رنگ مزار در زیارتگاه‌های سلطان عتابخس و سلطان امیراحمد کاشان (سدهٔ دهم تا سیزدهم ه. ق)
 - محمدرضا غیاثیان / محمد مشهدی نوش آبادی
- ◆ بررسی آرایه‌های آجری خانه‌های تاریخی بهبهان در دورهٔ پهلوی
 - زینب مشهور
- ◆ مساجد جامع شهر کرمان؛ شناسایی و تبیین جایگاه شهری و تاریخی
 - ذات‌الله نیک‌زاد
- ◆ مقایسهٔ عملکرد حرارتی شگردهای اقلیمی درجه، کُلک و خارخنه در دورهٔ گرم سال در مسکن بومی منطقهٔ سیستان
 - محمدعلی سرگزی / منصوره طاهباز / اکبر حاج ابراهیم زرگر
- ◆ سنجش عملکرد عناصر اقلیمی خانه‌های سنتی بافت تاریخی شیراز با رویکرد آسایش حرارتی؛ مورد پژوهی: ایوان
 - جمشید کریم‌زاده / جمال‌الدین مهدی‌نژاد درزی / باقر کریمی
- ◆ ارزیابی میزان خلاقیت و موفقیت تحصیلی دانشجویان معماری دانشگاه تهران از منظر ربع‌های چهارگانهٔ مغزی ند هرمان
 - فؤاد خرّمی / سید امیرسعید محمودی / مصطفی مختاباد
- ◆ تحلیل فناوری ساخت بنای سد تاریخی کریت طبس
 - امیرحسین صادق‌پور
- ◆ مطالعهٔ تطبیقی ریخت‌شناختی بافت شهری بیرجند از منظر تقاضای انرژی
 - مصطفی حسینی / محمود شکوهی / فرشاد نصراللهی
- ◆ مطالعهٔ تطبیقی لانهٔ مورخانه و مجموعهٔ زیرزمینی نوش‌آباد
 - بابک عالمی
- ◆ شاخص‌های به‌کارگیری ظرفیت میراث‌فرهنگی برای توسعهٔ پایدار اقتصاد محلی
 - سارا تیمورتاش / پیروز حناچی / محمدحسن طالبیان
- ◆ واکاوی مؤلفه‌های مؤثر بر طبقه‌بندی آثار میراث معماری بر اساس رویکردها و سیاست‌های حفاظت در کشورهای اروپا
 - ساشا ریاحی‌مقدم / محمدحسن طالبیان / اصغر محمدمرادی
- ◆ یک مدل نظری برای مطالعهٔ روابط همسایگی در محیط‌های مسکونی
 - رضا سرّعلی / شهرام پوردیهیمی

مطالعات معماری ایران

دوفصلنامه علمی دانشکده معماری و هنر، دانشگاه کاشان

سال دهم، شماره ۲۰، پاییز و زمستان ۱۴۰۰
صاحب امتیاز: دانشگاه کاشان
مدیر مسئول: دکتر علی عمرانی پور
سر دبیر: دکتر غلامحسین معماریان
مدیر داخلی: دکتر بابک عالمی

هیئت تحریریه (به ترتیب الفبا):
دکتر ایرج اعتصام، استاد دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات
دکتر عباس اکبری، دانشیار دانشگاه کاشان
دکتر حمیدرضا جیحانی، دانشیار دانشگاه کاشان
دکتر پیروز حناچی، استاد دانشگاه تهران
دکتر شاهین حیدری، استاد دانشگاه تهران
دکتر محمدصادق طاهر طلوع دل، دانشیار دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
دکتر علی عبد الرؤوف، استاد دانشگاه حمد بن خلیفه قطر
دکتر علی عمرانی پور، دانشیار دانشگاه کاشان
دکتر فاطمه کاتب، استاد دانشگاه الزهرا (س)
دکتر حسین کلانتری، استاد جهاد دانشگاهی
دکتر اصغر محمد مرادی، استاد دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر غلامحسین معماریان، استاد دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر محسن نیازی، استاد دانشگاه کاشان

درجه علمی پژوهشی دوفصلنامه مطالعات معماری ایران طی نامه شماره ۱۶۱۶۷۶ مورخ ۱۳۹۰/۰۸/۲۱ دبیرخانه کمیسیون نشریات علمی کشور،

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ گردیده است.

پروانه انتشار این نشریه به شماره ۹۰/۲۳۰۳۰ مورخ ۹۱/۹/۷ از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی صادر شده است.

این نشریه حاصل همکاری مشترک علمی دانشگاه کاشان با دانشکده معماری دانشگاه تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه الزهرا (س)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه شهید رجایی و پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری جهاد دانشگاهی است. نشریه مطالعات معماری ایران در پایگاه استنادی علوم کشورهای اسلامی (ISC)، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه مجلات تخصصی نور (noormags.ir)، پرتال جامع علوم انسانی (ensani.ir) و بانک اطلاعات نشریات کشور (magiran.com) نمایه می شود.

تصاویر بدون استناد در هر مقاله، متعلق به نویسنده آن مقاله است.

(نسخه الکترونیکی مقاله های این مجله، با تصاویر رنگی در تارنمای نشریه قابل دریافت است.)

عکس روی جلد: محمد موحذنزاد
(شبهستان مسجد جامع اصفهان)
ویراستار ادبی فارسی: معصومه عدالت پور
ویراستار انگلیسی: غزل نفیسه تابنده
همکار اجرایی: نغمه اسدی چیمه
نشانی دفتر نشریه: کاشان، بلوار قطب رواندی، دانشگاه کاشان، دانشکده معماری و هنر، کدپستی: ۸۷۳۱۷-۵۳۱۵۳
رایانامه: j.ir.arch.s@gmail.com
دورنگار: ۰۳۱-۵۵۹۱۳۱۳۲
پایگاه اینترنتی: jias.kashanu.ac.ir

شاپا: ۰۶۳۵-۲۲۵۲

ناشر: مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری (RICEST)

انتشارات: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۴۵۲
نمابر: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۳۵۲

این نشریه در «ایران ژورنال» نظام نمایه سازی مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری (RICEST) به نشانی

http://ricest.ac.ir و پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) به نشانی http://isc.gov.ir نمایه می شود.

دانشگاه تربیت مدرس

فهرست

- ۵ کاشی‌های هفت‌رنگ مزار در زیارتگاه‌های سلطان عتابخش و سلطان امیراحمد کاشان (سدهٔ دهم تا سیزدهم ه. ق)
محمدرضا غیاثیان / محمد مشهدی نوش‌آبادی
- ۲۷ بررسی آرایه‌های آجری خانه‌های تاریخی بهبهان در دورهٔ پهلوی
زینب مشهور
- ۴۹ مساجد جامع شهر کرمان؛ شناسایی و تبیین جایگاه شهری و تاریخی
ذات‌الله نیک‌زاد
- ۶۷ مقایسهٔ عملکرد حرارتی شگردهای اقلیمی دُرچه، کُلک و خارخُنه در دورهٔ گرم سال در مسکن بومی منطقهٔ سیستان
محمدعلی سرگزی / منصوره طاهباز / اکبر حاج ابراهیم زرگر
- ۸۹ سنجش عملکرد عناصر اقلیمی خانه‌های سنتی بافت تاریخی شیراز با رویکرد آسایش حرارتی؛ مورد پژوهی: ایوان
جمشید کریم‌زاده / جمال‌الدین مهدی‌نژاد درزی / باقر کریمی
- ۱۱۷ ارزیابی میزان خلاقیت و موفقیت تحصیلی دانشجویان معماری دانشگاه تهران از منظر ربع‌های چهارگانهٔ مغزی ند هرمان
فؤاد خرمی / سید امیرسعید محمودی / مصطفی مختاباد
- ۱۳۵ تحلیل فناوری ساخت بنای سد تاریخی گُریت طبس
امیرحسین صادق‌پور
- ۱۵۳ مطالعهٔ تطبیقی ریخت‌شناختی بافت شهری بیرجند از منظر تقاضای انرژی
مصطفی حسینی / محمود شکوهی / فرشاد نصراللهی
- ۱۷۷ مطالعهٔ تطبیقی لانهٔ مور یانه و مجموعهٔ زیرزمینی نوش‌آباد
بابک عالمی
- ۱۹۵ شاخص‌های به‌کارگیری ظرفیت میراث‌فرهنگی برای توسعهٔ پایدار اقتصاد محلی
سارا تیمورتاش / پیروز حناچی / محمدحسن طالبیان
- ۲۱۳ واکاوی مؤلفه‌های مؤثر بر طبقه‌بندی آثار میراث معماری بر اساس رویکردها و سیاست‌های حفاظت در کشورهای اروپا
ساشا ریاحی‌مقدم / محمدحسن طالبیان / اصغر محمدمرادی
- ۲۳۹ یک مدل نظری برای مطالعهٔ روابط همسایگی در محیط‌های مسکونی
رضا سرّعلی / شهرام پوردیهیمی
- ۲۵۹ راهنمای تدوین و ارسال مقاله
- ۲۶۱ بخش انگلیسی

شاخص‌های به‌کارگیری ظرفیت میراث‌فرهنگی برای توسعه پایدار اقتصاد محلی

علمی مروری

سارا تیمورتاش*
پیروز حناچی**
محمدحسن طالبیان***

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۰۵

چکیده

اقتصاد فرهنگ، میراث را به‌عنوان شکلی از سرمایه می‌بیند که قابلیت ایجاد چرخه اقتصادی و تولید درآمد دارد. این رویکرد قالب جدیدی است که موضوع میراث‌فرهنگی را در جایگاهی مهم از ملاحظات و تفکر سرمایه‌گذاری قرار می‌دهد؛ اگرچه در کشور ما این موضوع مورد غفلت واقع شده و پیامد آن بار روزافزون حفاظت از میراث برای دولت و انفعال جامعه محلی در برابر آثار تاریخی بوده است. بر این اساس، هدف این مقاله ارائه شاخص‌هایی است که بتواند ظرفیت توسعه‌ای میراث‌فرهنگی در اقتصاد محلی را نشان دهد. در این راستا با رویکرد تفسیری و تکنیک تحلیل محتوای کیفی، پنج شاخص باززنده‌سازی شهری، فرصت‌های سرمایه‌گذاری، صنایع خلاق و فرهنگی، گردشگری و ایجاد اشتغال معرفی شده‌اند. این شاخص‌ها بر مبنای مطالعه متون و اسناد بین‌المللی و نظریات مطرح در این حوزه، به مؤلفه‌های خردتری تقسیم می‌شوند که راهکارهای تأثیرگذاری میراث برای توسعه اقتصادی پایدار را به دست می‌دهند. شاخص‌های معرفی شده در مواجهه با هر اثر میراثی و محدوده پیرامونی‌اش بر مبنای توجه به اصول بنیادین حفاظت، مناسب‌سازی شده و مورد بازنگری قرار خواهد گرفت. پژوهش حاضر نشان می‌دهد ادغام حساس میراث‌فرهنگی در راهبردها و اقدامات توسعه‌ای، راهی مناسب برای استفاده متنوع و عاقلانه از میراث است. بر این اساس حفاظت از میراث‌فرهنگی، دیگر یک اقدام نخبه‌گرا تلقی نمی‌شود بلکه به‌عنوان یک شریک پیشرو و نیروی محرکه توسعه به حساب می‌آید. به‌کارگیری این شاخص‌ها برای سیاست‌گزاران و ذی‌نفعان میراث‌فرهنگی مفید خواهد بود.

کلیدواژه‌ها:

اقتصاد فرهنگ، سرمایه فرهنگی، توسعه پایدار اقتصاد محلی، شاخص اقتصادی میراث.

مطالعات معماری ایران

دو فصلنامه معماری ایرانی

شماره ۲۰ - پاییز و زمستان ۱۴۰۰

صفحات ۱۹۵-۲۱۱ ۱۹۵

* پژوهشگر دوره دکتری، دانشکده معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران

** استاد، دانشکده معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، نویسنده مسئول، pirouzhanachi@ut.ac.ir

*** دانشیار، دانشکده معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران

پرسش‌های پژوهش

۱. سرمایه فرهنگی در انطباق با مفهوم میراث به چه معناست؟
۲. شاخص‌های تأثیرگذاری میراث فرهنگی بر توسعه پایدار اقتصاد محلی کدام است؟
۳. حفاظت از میراث فرهنگی و وجه توسعه‌ای آن، با اتکا بر چه اصولی قابل پیاده‌سازی است؟

مقدمه

مفهوم فرهنگ از یک مجموعه ارزش هماهنگ از دارایی‌های ملموس و ناملموس ویژه یک ملت تشکیل شده که از انباشت‌های مختلف در طول توسعه تاریخی آن ایجاد شده‌اند و در به دست آوردن شخصیت و تعیین تمایز آن ملت با دیگر ملل به کار می‌رود.^۱ در فضای رقابتی جدیدی که با جهانی شدن همراه است، برخی کشورها فرهنگ را یکی از اصلی‌ترین ابزارهای توانمندسازی اجتماعی و اقتصادی می‌دانند؛ بنابراین می‌توان گفت فرهنگ با علم اقتصاد ارتباط تنگاتنگی پیدا کرده است. اقتصاد انواع ارزش‌ها و فرایندهای تولید و مصرف را در بر می‌گیرد و با توجه به این موضوع، تمام زمینه‌های فرهنگی، سنت‌ها، عناصر و فعالیت‌ها وارد حوزه تحقیقات اقتصادی شده و موضوع «اقتصاد فرهنگ»^۲ را تشکیل می‌دهند (Vertinsky 2009). در دوره معاصر، فرهنگ و فعالیت‌های مرتبط با آن، اساس بسیاری از راهبردهای توسعه اقتصادی بومی و منطقه‌ای است (Bedate, Herrero, and Sanz 2004). این مقاله از میان زیرمجموعه‌های اقتصاد فرهنگ، روی موضوع میراث فرهنگی و اقتصاد میراث^۳ متمرکز می‌شود. اقتصاد میراث زیرشاخه‌ای از موضوع گسترده‌تر اقتصاد فرهنگ و هنر است و با به‌کارگیری آن، مجموعه‌ای از راهبردهای مداخله برای ذی‌نفعان این حوزه فراهم می‌شود.

اما در کشور ما عامل اقتصادی میراث، وارد گفتمان نظری و فضای عملی نشده و این ویژگی آن به‌اندازه کافی درک نشده است. روایات ارزش میراثی و «بدون قیمت» بودن آن، مقاومت در برابر ورود اقتصاد در زمینه میراث را به دنبال داشته است. نقش میراث در دنیای امروز دیگر محدود به حس هویت و غرور ملی نیست بلکه به رونق اقتصادی، انسجام اجتماعی و تنوع فرهنگی تسری پیدا کرده است. مفهوم حفاظت نیز با عملکرد مدیریت تغییر به‌عنوان عاملی برای تعادل میان حفظ ارزش‌های میراث و حصول اطمینان از توسعه شناسایی می‌شود. بر این مبنا و به‌طور ویژه در یک زمینه نوین توسعه‌ای، میراث به‌عنوان موتور و شتاب‌دهنده توسعه اقتصادی و اجتماعی به شمار می‌آید که برای حصول نتیجه، نیازمند بازنگری سیاست‌هاست. در این مقاله، با راهبرد استدلال منطقی و تکنیک تحلیل محتوا، تلاش بر آن است که شاخص‌های تأثیرگذار میراث برای توسعه اقتصاد محلی استخراج شود.

۱. مفهوم اقتصاد میراثی

فرایند مدیریت میراث فرهنگی بسیار پیچیده بوده و مؤلفه‌های مختلف عینی و ذهنی را شامل می‌شود. این امر به‌دلیل آن است که اساساً مقوله «میراث فرهنگی» ماهیت میان‌رشته‌ای داشته و از دیدگاه‌های متعددی مورد بحث قرار می‌گیرد. یکی از مزیت‌های بااهمیت میراث، عامل اقتصادی آن است و اکنون میراث فرهنگی به‌عنوان یک اهرم مهم برای توسعه شهر و گردشگری، عاملی در تقویت اقتصاد محلی و جذب سرمایه‌گذاری، فرصتی برای مناطق محروم در ایجاد مشاغل جدید، مرجع جدیدی برای نوآوری‌های اقتصادی، راهی برای اثبات هویت ساکنان محلی، رشددهنده فعالیت‌های اوقات فراغت، ابزاری برای ایجاد تصویر مثبت از منطقه و بهبود محیط و به‌طور کلی منبعی برای توسعه پایدار در نظر گرفته می‌شود (Greffé 2004; 1998; Domnina 2019). بنابراین وجود و مدیریت مؤثر میراث می‌تواند چشم‌انداز توسعه اقتصادی و اجتماعی آینده مناطق را تعیین کند.

در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ سودآوری اقتصادی میراث در سیاست فرهنگی انگلستان و اروپای مرکزی مورد توجه قرار گرفت. این مفهوم در زمان رکود اقتصادی در اروپا جذابیت جدیدی پیدا کرد و در فضای مدیریتی بروز

یافت. به علاوه در مطالعات اخیر بانک جهانی، به اهمیت میراث‌فرهنگی در توسعه پایدار اشاره شده و نقش بالقوه میراث‌فرهنگی در بازآفرینی اقتصادی مراکز تاریخی شهرها برجسته شده است (Alexandrakis, Manasakis, and Kampanis 2019). همچنین دو تغییر عمده در فضای اجتماعی و اقتصادی معاصر به این گرایش افزوده است: نیاز به ایجاد مشاغل جدید و نیاز به تأکید بر اصالت و کیفیت محصولات در یک محیط جهانی که همه چیز در آن در یک زمان تازگی خود را از دست می‌دهد و به دلیل رقابت در هر دو سطح ملی و بین‌المللی، فشار شدیدی در این زمینه وجود دارد (Grefe 2004). در نتیجه، اقتصاد میراثی در دو جنبه قابل پیگیری است: اول در عرصه سیاست‌گذاری‌ها و تغییر پارادایم جهانی در نگرش به میراث از موضوعی منفعل به حضور مؤثر آن در سیاست‌های اجرایی؛ در سطح دوم نیز پیامدهای این سرمایه‌گذاری و حفاظت میراثی در بازده اقتصادی برای جوامع محلی قابل تعقیب است. خوشبختانه از آنجا که تأثیر قبل و بعد این سرمایه‌گذاری‌ها قابل بیان کمی در قالب عدد و رقم است، دستاوردهای آن به آسانی نمایان می‌شود.

مفهوم و تعریف میراث‌فرهنگی از اینکه شامل چه چیزی باشد، در کنوانسیون یونسکو برای حفظ میراث‌فرهنگی و طبیعی جهان (۱۹۷۲) بر ارزش برجسته جهانی و در منشور بورا بر اهمیت فرهنگی مکان تأکید دارد. اما مواجهه با میراث به عنوان یک دارایی با ارزش و پذیرش ایجاد ارزش اقتصادی در کنار ارزش فرهنگی، یک رهیافت عقلانی برای اقتصاددانان است (تراسبی ۱۳۸۲). در این بستر به دنبال آن هستیم که دریابیم کدام تعریف از میراث‌فرهنگی می‌تواند پلی برای گفت‌وگو میان متخصصان این حوزه و اقتصاددانان باشد.

اشکال سنتی سرمایه، شامل سرمایه فیزیکی (مادی)، سرمایه انسانی و سرمایه طبیعی است. امروزه نوع چهارم آن «سرمایه فرهنگی»^۴ نامیده می‌شود که به عنوان نوعی از دارایی تعریف شده که باعث گردش کالاها و خدماتی است که دارای ارزش فرهنگی هستند.^۵ به کارگیری این اصطلاح نیاز به سرمایه‌گذاری و مدیریت پایدار این سهام را برای حفظ جریان و کالاهایی که ممکن است تولید کند، برجسته کرده و آگاهی از سرمایه طبیعی را منعکس می‌سازد (Dalmas et al. 2015; Vertinsky 2009). سرمایه فرهنگی مادی به ارث رسیده از گذشته را می‌توان دارای وجه اشتراک با منابع طبیعی دانست، بدین صورت که منابع طبیعی حاصل بخشش طبیعت است و سرمایه فرهنگی نیز حاصل فعالیت‌های خلاقانه بشر به شمار می‌آید و هر دوی آن‌ها وظیفه مراقبت را به نسل حاضر تفویض می‌کنند. سرمایه فرهنگی محسوم‌کننده، ذخیره‌کننده یا تأمین‌کننده ارزش فرهنگی علاوه بر هرگونه ارزش اقتصادی است که آن دارایی می‌تواند داشته باشد (تراسبی ۱۳۸۲). بنابراین میراث در این تعریف گنجینه و جزئی از سرمایه فرهنگی محسوب می‌شود.

در راستای پژوهش مورد انجام، سرمایه فرهنگی به عنوان مفهوم کلیدی اقتصاد میراثی فرض شده است. تئوری سرمایه فرهنگی، ارتباط میان فرهنگ و اقتصاد را با گسترش دامنه ارزش‌هایی که فرض می‌شود توسط یک دارایی فرهنگی فراتر از آنچه با اصطلاحات پولی بیان شود، به دست می‌آورد و شامل ارزش‌های غیراقتصادی و ویژگی‌های زیبایی‌شناختی و نمادین نیز می‌شود که پول یک معیار نامناسب برای آن است. بنا بر این ویژگی، یکی از آیتم‌های سرمایه فرهنگی مانند بنای میراثی این است که علاوه بر ارزش مالی که در بر دارد، دارای ارزش فرهنگی نیز هست (Throsby 2016).

حال یک «سرمایه میراثی» خلاصه هر مؤلفه‌ای از محیط تاریخی است. این اصطلاح در چهارچوب سیاست‌گذاری برنامه ملی انگلستان به عنوان «یک بنا، یادمان، سایت، مکان، محدوده یا منظر مشخص شده است که به دلیل داشتن بهره میراثی، دارای درجه‌ای از اهمیت است که در تصمیم‌گیری‌های برنامه‌ریزی مورد توجه قرار می‌گیرد» (Noonan and Rizzo 2017). آن‌ها معمولاً دارایی‌های فیزیکی هستند اما برخی از کشورها این اصطلاح را برای میراث ناملموس اجتماعی نیز به کار می‌برند (Bortolotti and Segre 2017). این واقعیت که سرمایه‌های میراث‌فرهنگی دارای ارزش معنایی نیز هستند، آن‌ها را از سایر انواع سرمایه متمایز می‌سازد. در دنیای عملی تصمیم‌گیری میراث‌فرهنگی، اختصاص ارزش مناسب اقتصادی، فرهنگی یا ترکیبی از این دو به سرمایه‌های میراث‌فرهنگی و خدمات مربوط به

آن، یک چالش فراگیر است (Alexandrakis, Manasakis, and Kampanis 2019). با اتکا به این مفهوم، توسعه زیرساخت‌ها در مناطقی که سرمایه‌گذاری‌های فرهنگی انجام می‌شوند سرعت می‌گیرد، سرمایه‌گذاری‌های داخلی افزایش می‌یابد و توسعه اقتصادی منطقه آسان‌تر می‌شود. با تعامل با سایر بخش‌های اقتصاد، سرمایه فرهنگی تأثیر چندبرابر بر اقتصاد ایجاد می‌کند و به‌طور خاص باعث افزایش اشتغال و درآمد می‌شود (Keser 2016). سرمایه اقتصادی اغلب به‌عنوان راهی برای ارزشمندتر ساختن یک منبع برای ذی‌نفعانش در نظر گرفته می‌شود. رابطه میان توسعه اقتصادی و حفاظت به این پیوند متکی است که سرمایه اقتصادی تأثیراتی را برای افراد به وجود می‌آورد که بدان وسیله میراث برایشان ارزشمند تلقی شده و تمایل به سرمایه‌گذاری در وقت، هزینه و تلاش برای حفاظت از آن را افزایش می‌دهد. انواع مختلف سرمایه با یکدیگر مرتبط‌اند. این روابط به‌ویژه در خصوص سرمایه اقتصادی نادیده گرفته شده است. سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی به یکدیگر وابسته‌اند و تغییر در یکی، می‌تواند دیگری را افزایش یا کاهش دهد.

۲. مؤلفه اقتصادی میراث در اسناد و منشورهای بین‌المللی

اگر منشور ونیز را مبنای نگاه علمی و پایه حفاظت میراثی در نظر بگیریم، در اهداف آن آمده است: «حفاظت از یادمان‌ها همواره با بهره‌گیری از آن‌ها برای مقاصد مفید اجتماعی تسهیل می‌شود» (Jokilehto 1998). پرواضح است که مقاصد مفید مربوط به رفع نیازهای جوامع معاصر است که به ارزش‌های امروزی تعبیر می‌شود. تفسیر این بند، کاربرد میراث با اهداف اقتصادی را به‌طور تلویحی مجاز می‌شمارد. در روند تاریخی بررسی اسناد، معیارهای کیتوی اکوادور ۱۹۶۷، منشور میراث معماری اروپا ۱۹۷۵، منشور بروکسل ۲۰۰۹ و بیانیه پاریس ۲۰۱۱ به‌طور مشخص به موضوع اقتصاد میراث پرداخته‌اند. در معیارهای کیتو به منابع میراث فرهنگی به‌عنوان یک سرمایه اقتصادی و ابزاری برای پیشرفت اشاره شده است. منشور میراث معماری، ارزش اقتصادی را به‌موازات ارزش فرهنگی، اجتماعی و معنوی دیده و اصطلاح «سرمایه» را برای میراث به کار گرفته است (Council of Europe 1977). منشور بروکسل در سال ۲۰۰۹ به میراث به‌عنوان یک سرمایه تجدیدنپذیر و حق اساسی برای رفاه شهروندان می‌نگرد (URL1)؛ این منشور با توجه اساسی به موضوع اقتصاد، مبنای نگرش اقتصادی به میراث را برمی‌گزیند و پس از معیارهای کیتو، بیشترین مواضع را برای اقتصاد میراثی اتخاذ می‌کند. سومین سندی که نگاه اقتصادی به میراث دارد، بیانیه پاریس است که اصولاً میراث را به‌عنوان اهرمی برای توسعه در نظر می‌گیرد. در این سند به بازکاربری و استفاده مجدد سازگار برای تقویت بازآفرینی اقتصادی اجتماعی اهمیت داده شده است. گردشگری، خلاقیت، افزایش جذابیت، احیای میراث صنعتی، اشتغال و رفاه جوامع محلی، ارتقای میراث از طریق صنایع دستی و صنایع فرهنگی، کلیدواژه‌هایی هستند که در بیانیه پاریس مورد تأکید قرار گرفته‌اند. تقویت درک بهتر از تأثیر اقتصادی حفاظت میراثی و به‌کارگیری حداکثری ارزش‌های میراثی به‌عنوان سرمایه توسعه‌ای دیگر موضوع مورد توجه در این بیانیه است (ICOMOS, G. A. 2011).

جدول ۱: ردیابی نگاه اقتصادی و رویکرد توسعه‌ای در اسناد بین‌المللی

نام سند	هدف	مرجع تصویب‌کننده	واکاوی محتوای سند بر مبنای توجه به مؤلفه ارزش اقتصادی
منشور ونیز ۱۹۶۴ Jokilehto 1998	سیاست‌ها و راهکارهای حفاظت از آثار تاریخی	ایکوموس ایتالیا	حفاظت از یادمان‌ها همواره با بهره‌گیری از آن‌ها برای مقاصد مفید اجتماعی تسهیل می‌شود.

<p>ترویج ضمنی به رسمیت شناختن میراث فرهنگی به عنوان یک سرمایه اقتصادی و ابزار پیشرفت</p> <p>غنی سازی میراث یادمانی در جهت منافع عمومی و مزایای اقتصادی در نظر گرفتن میراث به عنوان منابع اقتصادی به معنای ثروت طبیعی و به عنوان جزئی از برنامه های توسعه</p> <p>کمک فنی و مالی در جهت توسعه سفرهای گردشگری و اقتصادی استفاده بهینه از منابع میراثی موجود به عنوان ابزاری غیرمستقیم برای ارتقای توسعه اقتصادی</p> <p>فراهم کردن شرایط عینی و محیطی بدون کمرنگ کردن ماهیت دارایی و با تأکید بر ویژگی های آن در جهت افزایش قابلیت استفاده بهینه از آن</p> <p>میراث به عنوان یک پتانسیل اقتصادی و بهره گیری از یک منبع بلااستفاده به دور از کاهش اهمیت تاریخی آن و انحصار اقلیت های فرهیخته در جهت آگاهی و لذت توده مردم</p> <p>در نظر گرفتن دارایی های فرهنگی در برنامه ریزی گردشگری به عنوان بخشی از برنامه توسعه منطقه ای و تأکید بر مزایای اقتصادی و بازگشت سرمایه آن با ملاحظه حفاظت میراث</p> <p>رونق فعلی گردشگری به ویژه در کشورهای اروپایی مدیون گردشگران بین المللی است و فهرست دارایی های فرهنگی از منابع اصلی ثروت آن ها محسوب می شود.</p> <p>اولویت پروژه ها با توجه به مزایای اقتصادی تخمین زده شده برای یک منطقه خاص در نظر گرفته شود، اما تا جای ممکن به اهمیت ذاتی بنای مورد مرمت یا وضعیت اضطراری آن توجه شود.</p>	<p>حفاظت و به کارگیری یادمان ها و اماکن تاریخی و هنری ارزشمند برای توسعه اقتصادی اجتماعی</p> <p>معیارهای کیتو ۱۹۶۷ ICOMOS 1967</p> <p>۲</p>
<p>میراث معماری سرمایه ای با ارزش اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و معنوی غیرقابل جایگزین است.</p> <p>جامعه معاصر باید منابع خود را تأمین کند. این میراث به دور از لوکس بودن یک دارایی اقتصادی است که می تواند در جهت صرفه جویی در منابع مورد استفاده قرار گیرد.</p> <p>متولیان نباید به آسانی تسلیم فشارهای اقتصادی و الزامات ترافیک موتوری شوند.</p>	<p>آگاهی بخشی از ارزش های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی میراث، ایجاد رویکرد و زبان مشترک</p> <p>شورای اروپا آمستردام-هلند</p> <p>منشور اروپایی میراث معماری ۱۹۷۵ Council of Europe 1977</p> <p>۳</p>
<p>اولویت احترام به میراث طبیعی و فرهنگی بر هرگونه ملاحظات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی</p> <p>تضمین حفاظت از میراث با ادغام سرمایه های فرهنگی در اهداف اجتماعی و اقتصادی به عنوان بخشی از برنامه ریزی منابع در سطح ملی، منطقه ای و محلی</p>	<p>به رسمیت شناختن سایت ها و یادمان های تاریخی به عنوان منبع مزایای اقتصادی و آموزش فرهنگی</p> <p>ایکوموس بروکسل - بلژیک</p> <p>منشور گردشگری فرهنگی ۱۹۷۶ URL2</p> <p>۴</p>
<p>میراث ما باید به گونه ای مورد استفاده قرار گیرد که بتواند کارکردهایی را که برای جامعه مفید است و با ساختار و ماهیت بناها، فضاها و سایت های ساخته شده سازگار است، نگهداری و معرفی کند.</p> <p>توجه ما در به کارگیری میراث باید برای ادغام آن در فعالیت های اقتصادی و اجتماعی جوامع اطرافش باشد.</p>	<p>حفاظت از میراث در عصر پسا صنعتی و بعد از جنگ و شیوه جدید اقتصادی اجتماعی زندگی</p> <p>ایکوموس کیک-کانادا</p> <p>بیانیه دسامبو ۱۹۸۲ Monuments Commission 1982</p> <p>۵</p>
<p>سطح مداخله باید به گونه ای باشد که امکان استفاده مناسب از منابع اقتصادی، اجتماعی و فیزیکی را فراهم کند.</p>	<p>مدیریت میراث ساخته شده به عنوان یک اقدام مهم فرهنگی و حفاظت به عنوان مؤلفه ضروری فرایند مدیریت</p> <p>ایکوموس اتاوا-کانادا</p> <p>منشور اپلتون ۱۹۸۳ ICOMOS Canada 1983</p> <p>۶</p>
<p>تقویت توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق با میراث نیاز به حمایت از میراث معماری می تواند با فعالیت های معاصر اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ترکیب شود.</p>	<p>حمایت از میراث معماری اروپا</p> <p>شورای اروپا اسپانیا</p> <p>معاهده گرانادا ۱۹۸۵ Council of Europe 1993</p> <p>۷</p>
<p>توجه به ارزش های جدید و متناقضی مانند اقتصاد بازار گردشگری فرهنگی منبع قابل توجه درآمد برای اقتصاد محلی و ملی</p> <p>توجه توأمان به اصالت و اقتصاد گردشگری</p> <p>تعریف مفهوم توسعه پایدار و ارتباط آن با مناظر فرهنگی با ملاحظه عوامل اقتصادی، اجتماعی، معنوی و فرهنگی</p>	<p>توجه به اصالت در حفاظت و مدیریت میراث فرهنگی</p> <p>ایکوموس تکزاس-آمریکا</p> <p>بیانیه سان آنتونیو ۱۹۹۶ Odermatt et al., 2007</p> <p>۸</p>

مطالعات معمار ایران

دو فصلنامه معماری ایرانی
شماره ۲۰ - پاییز و زمستان ۱۴۰۰

۱۹۹

<p>مالکان یک مجموعه تاریخی حفاظت شده باید با استفاده از مشوق‌های متناسب و با در نظر گرفتن نقش اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی آن، به‌ویژه در ارتباط با توسعه منطقه‌ای و محلی، به حفاظت ترغیب شوند.</p>	<p>شورای اروپا</p>	<p>توصیه‌نامه حفاظت از دارایی‌های منقول و غیرمنقول ۱۹۹۸ Council of Europe 1998</p>
<p>گردشگری ضامن منافع اقتصادی، فرهنگی و آموزشی جامعه محلی است و ضرورت دستیابی به صنعت پایدار گردشگری فرهنگی به تصویر کشیدن ویژگی‌های اقتصادی میراث با گردشگری گردشگری عامل مهم توسعه در برنامه‌های ملی و منطقه‌ای مدیریت حفاظت و فعالیت‌های گردشگری باید منافع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی عادلانه‌ای را برای جامعه محلی ایجاد می‌کند. ترویج، توزیع و فروش صنایع دستی محلی و سایر محصولات باید آورده اقتصادی و اجتماعی مطلوبی برای جوامع میزبان داشته باشد و در عین حال از یکپارچگی فرهنگی آن اطمینان حاصل شود.</p>	<p>ایکوموس مکزیک</p>	<p>منشور گردشگری فرهنگی بین‌المللی ۱۹۹۹ Charter 2002 Long, 2014</p>
<p>پیوند موضوعات میراث با جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی میراث به‌عنوان بخش جدایی‌ناپذیر فرایندهای برنامه‌ریزی و مدیریت جوامع تأکید بر تقویت اقتصاد محلی و گردشگری</p>	<p>همایش بین‌المللی مرمت و حفاظت میراث انسان‌ساخت لهستان</p>	<p>منشور کراکف ۲۰۰۰ Charter 2000</p>
<p>یکپارچگی منظر با برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای و سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زراعی و محیطی و تمام سیاست‌های دیگری که تأثیر مستقیم و غیرمستقیم بر منظر دارند. نقش مؤثر منظر در فعالیت‌های اقتصادی و ایجاد اشتغال</p>	<p>شورای اروپا ایتالیا</p>	<p>کنوانسیون منظر فلورانس ۲۰۰۰ COUNCIL 2000</p>
<p>یکپارچگی توسعه گردشگری و حفاظت از میراث فرهنگی گردشگری به‌عنوان یک فعالیت اقتصادی رو به رشد در آسیا و انگیزه‌های قوی برای حفاظت از مناطق تاریخی توسعه پایدار گردشگری بدون اتمام منابع فرهنگی تجدیدنپذیر مانند میراث</p>	<p>ایکوموس ویتنام</p>	<p>بیانیه هوی آن ۲۰۰۳ URL3</p>
<p>نقش گردشگری در آسیا به‌عنوان یک مؤلفه زورده اقتصادی مدیریت شایسته میراث به‌گونه‌ای که فعالیت‌های اقتصادی موجب آسیب به آن نشود. ایجاد فرصت اقتصادی از طریق گردشگری فرهنگی</p>	<p>ایکوموس کره جنوبی</p>	<p>بیانیه سنول ۲۰۰۵ URL4</p>
<p>ایجاد فضای اقتصادی و اجتماعی که از مشارکت در فعالیت‌های میراث فرهنگی حمایت کند. به‌کارگیری کامل پتانسیل میراث فرهنگی به‌عنوان عامل توسعه اقتصادی پایدار در نظر گرفتن شخصیت ویژه میراث فرهنگی هنگام به‌کارگیری سیاست‌های اقتصادی و اطمینان از اینکه این سیاست‌ها به یکپارچگی میراث، در عین حفظ ارزش ذاتی آن احترام می‌گذارند.</p>	<p>شورای اروپا پرتغال</p>	<p>کنوانسیون فارو ۲۰۰۵ Zagato 2015</p>
<p>راهبردهای اقتصادی جدید برای بازاریابی و مدیریت سایت‌های میراثی آن‌ها را با پیچیدگی‌هایی مواجه کرده است. برنامه‌های تفسیری باید به‌منظور ایجاد منافع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی عادلانه و پایدار برای همه ذی‌نفعان از طریق آموزش، یادگیری و فرصت‌های شغلی باشد.</p>	<p>ایکوموس کانادا</p>	<p>منشور کبک ۲۰۰۸ SITES 2008</p>
<p>نقش میراث فرهنگی در پویاترین و رقابتی‌ترین اقتصاد دانش‌بنیان در جهان که قادر به رشد اقتصادی پایدار با مشاغل بیشتر و بهتر و انسجام اجتماعی باشد. میراث حق اساسی برای رفاه و رشد شهروندان و به‌عنوان یک سرمایه تجدیدنپذیر در نظر گرفته می‌شود.</p>	<p>اتحادیه اروپا بلژیک</p>	<p>منشور بروکسل ۲۰۰۹ URL1</p>

<p>تقویت بازآفرینی اقتصادی اجتماعی از طریق استفاده مجدد سازگار حمایت از مهارت‌ها و صنایع دستی و ایجاد اشتغال برای جوامع محلی توسعه ابزارهای مدیریتی در جهت گردشگری به‌عنوان منبعی اقتصادی</p> <p>تقویت درک بهتر از تأثیر اقتصادی حفاظت میراثی و به‌کارگیری حداکثری ارزش‌های میراثی به‌عنوان سرمایه توسعه‌ای</p> <p>گسترش نقش میراث در توسعه پایدار و ارتباط میان سرمایه‌گذاری و خلاقیت</p> <p>تأکید بر مالکیت میراث برای تقویت بافت اجتماعی</p> <p>در نظر گرفتن تأثیرات مستقیم، مزایای گردشگری و اهرم مالی میراث برای افزایش جذابیت و خلاقیت در مناطق</p> <p>احترام ملاحظات اقتصادی به حفاظت از میراث ملموس و ناملموس</p> <p>توجه ویژه به احیای میراث صنعتی و شهری به‌ویژه در مراکز تاریخی به‌عنوان راهی برای مبارزه با فقر در کشورهای در حال توسعه</p> <p>قرار دادن میراث در قلب سیاست‌های توسعه</p> <p>تعیین اهداف اقتصادی و اجتماعی برای اطمینان بخشیدن به جوامع محلی از اینکه توسعه میراث موجب اشتغال، گردش مالی و رفاه می‌شود.</p> <p>بهبود شرایط جوامع با ارتقای میراث از طریق صنایع فرهنگی، خلاق و صنایع دستی</p>	<p>میراث به‌عنوان اهرم توسعه</p> <p>ایکوموس یونسکو</p>	<p>بیانیه پاریس ۲۰۱۱ ICOMOS 2011</p> <p>۱۸</p>
<p>خلق ابزارهای جدید برای دستیابی به ظرفیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی میراث شهری</p> <p>پیشنهاد رویکرد منطقی برای بهره‌گیری از تمام ارزش‌ها</p> <p>افزایش استفاده سودمندانه و پایدار از فضاهای شهری، به رسمیت شناختن ویژگی پویای آن‌ها و ترویج تنوع اجتماعی و عملکردی در جهت توسعه</p> <p>توجه به تنوع و خلاقیت فرهنگی به‌عنوان سرمایه‌های کلیدی برای بشریت و توسعه اجتماعی و اقتصادی</p> <p>تأکید بر نقش فعال میراث برای جوامع معاصر و استناد به گردشگری در جهت رفاه جامعه</p>	<p>یکپارچه‌سازی و تنظیم راهبردهای حفاظت میراث شهری در محدوده اهداف وسیع‌تر توسعه پایدار و تأکید بر میراث به‌عنوان سرمایه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی</p> <p>یونسکو پاریس</p>	<p>توصیه‌نامه منظر شهر تاریخی ۲۰۱۱ Bortolotti and Segre 2017</p> <p>۱۹</p>
<p>به‌کارگیری فرهنگ برای کاهش فقر و توسعه اقتصادی فراگیر از طریق حفاظت و ترویج میراث، آگاهی‌بخش فرهنگی، گردشگری پایدار و صنعت اوقات فراغت</p> <p>بهره‌برداری از فرهنگ به‌عنوان منبعی برای مدیریت و توسعه پایدار شهری از طریق بهبود بازده اقتصادی و افزایش رقابت‌پذیری</p> <p>باززنده‌سازی میراث‌مبنای شهری و گردشگری پایدار به‌عنوان یک قدرت اقتصادی که منجر به پایداری سبز شود.</p>	<p>قرارگیری فرهنگ در قلب سیاست‌های توسعه پایدار</p> <p>یونسکو چین</p>	<p>بیانیه هانگژو ۲۰۱۳ Auwera and Schramme 2014</p> <p>۲۰</p>
<p>اتصال میان حفاظت تاریخی و توسعه اقتصادی محلی پایدار</p> <p>حفاظت میراث باید در راستای اهداف توسعه پایدار باشد</p> <p>ترویج نمونه‌های خوب بر مبنای شواهد قابل سنجش در راستای توسعه پایدار اقتصادی</p> <p>استفاده از رویکردها و ابزارهای خلاقانه مانند سرمایه‌گذاری جمعی</p>	<p>اصول و توصیه‌های ارزش میراث و مناظر فرهنگی برای ترویج جوامع دموکراتیک و صلح‌آمیز</p> <p>ایکوموس یونسکو سازمان میراث جهانی - ایتالیا</p>	<p>بیانیه فلورانس ۲۰۱۴ Declaration 2014</p> <p>۲۱</p>
<p>تصدیق نقش میراث در تقویت توسعه اقتصادی یک محیط جهانی با تغییرات سریع</p> <p>فرهنگ و پویایی میراث، منبع اولیه برای جذب صنایع خلاق، مشاغل، ساکنان و بازدیدکنندگان است و رشد و شکوفایی اقتصادی را تضمین می‌کند.</p>	<p>ارتباط میان میراث و دموکراسی به‌عنوان اجزای اصلی در رویکرد مردم‌مبنای توسعه پایدار</p> <p>تأکید بر تنوع، مشارکت اجتماعی، برابری و عدالت</p> <p>ایکوموس هندوستان</p>	<p>بیانیه دهلی ۲۰۱۷ URL5</p> <p>۲۲</p>
<p>کمک فنی و سیاست‌گذاری بانک جهانی در میراث‌فرهنگی، منظر شهری تاریخی و بازآفرینی شهری به‌ویژه در سایت‌های ثبت جهانی</p> <p>نقش میراث‌فرهنگی و صنایع خلاق برای حمایت از رقابت‌پذیری</p> <p>شهرها در کشورهای در حال توسعه و مشارکت در توسعه اقتصادی و اجتماعی جامع و ارتقای تنوع فرهنگی</p> <p>کمک به میراث و بازسازی شهری در شرایط پس از سوانح و پس از جنگ</p>	<p>همکاری برای ارتقای میراث‌فرهنگی، طبیعی و اجتماعی در جهان و بویژه کشورهای در حال توسعه و دستیابی به اهداف توسعه پایدار</p> <p>یونسکو بانک جهانی</p>	<p>تفاهم‌نامه یونسکو و بانک جهانی ۲۰۱۷ URL6</p> <p>۲۳</p>

به‌طور کلی بررسی اسناد نشان می‌دهد که موضوع اقتصاد میراثی با وسعت گرفتن مفهوم حفاظت از مقیاس بنا تا منظر شهری تاریخی در یک رویکرد مدیریت جامع خود را گنجانده است. از طرفی راهبردهای دستیابی به اقتصاد میراث از حوزه گردشگری و تمرکز بر آن از دهه هفتاد میلادی به‌بعد، به بخش‌های نوینی مانند اقتصاد خلاق و باززنده‌سازی شهری رسیده است. بررسی نکات مورد توجه در منشورها و بیانیه‌ها، لزوم مدیریت یکپارچه و توسعه پایدار مبتنی بر میراث آشکار می‌کند.

۳. حفاظت تاریخی به‌عنوان راهبرد توسعه اقتصاد محلی

حفاظت تاریخی به‌رغم آنکه مدت‌ها به‌عنوان مخالف توسعه اقتصادی در نظر گرفته می‌شد، اکنون به‌طور فزاینده‌ای در سراسر جهان یک روش منحصربه‌فرد برای رشد اقتصادی و شریک مؤثر توسعه شناخته می‌شود (Hribar, Bole and Pipan 2015). توسعه اقتصادی اشکال مختلفی دارد اما حفاظت تاریخی و احیای مجدد مراکز شهری تنها شکل توسعه اقتصادی است که هم‌زمان با توسعه جامعه نیز همراه است (Labadi 2017). حفاظت به‌موازات هدف اصلی خود، به وسیله‌ای برای اهداف گسترده‌تر تبدیل شده است: احیای مجدد مراکز شهری، ایجاد شغل، رشد کسب‌وکارهای کوچک، مسکن، گردشگری و سایر موارد (Rypkema 2006). منتقدان به‌کارگیری میراث به‌منظور اهداف معاصر، آن را تهدیدی برمی‌شمردند که منجر به تجاری‌سازی، بهره‌برداری و تخریب می‌شود. با وجود این، دیدگاهی در مقابل آن وجود دارد که می‌گوید میراث دارای ارزش اقتصادی است و حفاظت صحیح از آن زمانی اتفاق می‌افتد که مورد استفاده حقیقی قرار گیرد و برای تداوم حفاظت، تولید درآمد کند؛ به‌علاوه استدلال‌هایی وجود دارد مبنی بر اینکه بسیاری از مزایای حاصل از میراث فرهنگی، فقط در حین استفاده واقعی محقق می‌شود (Mergos and Patsavos 2017). در این راستا سیاست‌های میراث نیاز به بازنگری دارند و باید به‌گونه‌ای اتخاذ شوند که حفظ اصول اساسی حفاظت در اولویت قرار گیرد و در کنار آن، چهارچوب‌های قانونی مداخلات برای بهره‌برداری از مزایای اقتصادی میراث فرهنگی روشن شود.

اینکه چگونه جمعیت محلی در حفاظت از میراث فرهنگی شرکت می‌کنند و از آن بهره می‌برند، یکی از ملاحظات اساسی رویکرد اقتصاد میراثی است. در حقیقت می‌توان پرسید اگر جوامع محلی کنار گذاشته شوند، چه کسی و چگونه از حفاظت از میراث بهره‌مند خواهد شد. نسخه ۲۰۰۵ دستورالعمل اجرایی یونسکو به‌طور خاص به اهمیت مشارکت جامعه و شناخت اعضای جامعه محلی به‌عنوان ذی‌نفعان اصلی اشاره دارد. پس از آن در دستورالعمل عملیاتی سال ۲۰۱۱ به‌ویژه بند ۱۱۹ آن، برای برجسته کردن سهم مهم میراث جهانی در «کیفیت زندگی جوامع مربوط» و اهمیت جوامع محلی و ذی‌نفعان به‌عنوان «شرایط لازم برای حفاظت و مدیریت پایدار» دارایی‌ها، این موضوع مورد تأکید و تجدیدنظر قرار گرفت. در دستورالعمل اجرایی سال ۲۰۱۹ و بند ۲۱۴ آن بر توسعه برنامه‌های آموزشی و ظرفیت‌سازی به‌جهت استفاده از مزایای متقابل کنوانسیون برای میراث و جامعه تأکید شده است. در ادامه همین بند آمده است: «این برنامه‌ها ممکن است مبتنی بر نوآوری و کارآفرینی محلی باشد و به‌ویژه در سطوح متوسط/کوچک/خرد با هدف ارتقای مزایای اقتصادی پایدار و فراگیر برای جوامع محلی و ساکنان بومی و شناسایی و ارتقای فرصت‌ها برای سرمایه‌گذاری عمومی و خصوصی در پروژه‌های توسعه پایدار باشد؛ به‌ویژه در طرح‌هایی که استفاده از مصالح و منابع محلی را ترویج و صنایع خلاق و فرهنگی را تقویت می‌کنند و از میراث ناملموس مرتبط با دارایی‌های میراث جهانی حفاظت می‌کنند» (Jang and Mennis 2021; URL7).

اینکه جامعه محلی چیست و چه کسانی آن را شکل می‌دهند باید مورد توجه قرار گیرد. از نظر جغرافیایی یا مکانی می‌توان سکونتگاه‌های انسانی در مجاورت یک مکان میراثی خاص را شکل‌دهنده جامعه دانست (Hampton 2005). در عین حال، تعریف و ترسیم اینکه «منظور از جامعه چیست» متأسفانه در جابجایی اجباری ساکنان در اثر سیاست‌های گردشگری و توسعه میراث انعکاس یافته است. همچنین از فرایند توسعه گردشگری چنین برمی‌آید که توجه بر آموزش و آگاهی‌بخشی جوامع محلی در برخی موارد از خود ساختار حفاظت و میراث، بیشتر مورد نیاز است چراکه بدون مشارکت

جامعه و احساس مالکیت و غرور ناشی از میراث در سطح محلی، احتمالاً هرگونه سرمایه‌گذاری به هدر می‌رود و ممکن است حتی باعث ایجاد وندالیسم شود (Evans 2001). گوش دادن به جوامع محلی، فقط آغاز روند افزایش مشارکت جامعه است. ایجاد مشارکت مؤثر بین جوامع میزبان و متولیان گام بعدی است، به طوری که مردم محلی احساس کنند که آن جاذبه، یک سایت میراثی متعلق به آن‌ها و همچنین گردشگران است. افزایش مشارکت محلی مستلزم تسهیل دسترسی به سرمایه، به‌ویژه وام‌های خرد برای مشاغل کوچک است. برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیرندگان باید وجود قانونی مشاغل کوچک و بخش غیررسمی را به رسمیت بشناسند. ضمن ایجاد محدودیت‌های جدی برای تحولات بزرگ‌مقیاس مانند هتل‌های بزرگ، می‌توان مشوق‌های سرمایه‌گذاری را برای مشاغل کوچک و متوسط ایجاد کرد. تشویق مشاغل محلی در مقیاس کوچک در مقابل سرمایه‌گذاری‌های بزرگ‌مقیاس قرار دارد که مانع اصلی هر حرکتی برای افزایش مشارکت محلی به شمار می‌آیند (Hampton 2005). «توانمندسازی» جوامع محلی برای بهره‌مندی از گردشگری نکته مهم دیگری است و باید در اولویت برنامه‌ریزی قرار گیرد. توانمندسازی به‌وضوح به مشارکت جوامع محلی در همکاری با متولیان به‌جای یک جامعه میزبان منفعل، نیاز دارد.

تصویر ۱: میراث ساخته‌شده به‌دور از آنکه مانعی برای رشد اقتصادی باشد، می‌تواند وسیله‌ای حیاتی برای تحقق آن باشد. این دیگرام برخی از اصول زمینه‌ساز توسعه اقتصادی میراث مینا را نشان می‌دهد (بر اساس Rypkema 1999).

۴. مرور تجربیات جهانی

در این بخش، تجربیاتی از کشورهای دیگر در مواجهه با روش‌های بهره‌گیری اقتصادی از میراث فرهنگی آورده می‌شود. ابتکار عمل‌هایی که نتایج آن می‌تواند الگویی برای رویکردهای مشابه باشد. در مجموع و پس از بررسی نمونه‌های متعدد، تجارب سه کشور هندوستان، ترکیه و انگلستان برگزیده شد. این کشورها هر کدام از بُعد ویژه خود شاخص بوده و قابل تحلیل و بررسی و انطباق با اقدامات مشابه در کشور هستند. همچنین تأثیر تجربیات بانک جهانی و اتحادیه اروپا در رهبری سیاست‌های مبتنی بر میراث‌فرهنگی نمود قابل توجهی داشته و قابل ارزیابی است. میراث‌فرهنگی در اتحادیه اروپا متکی بر «سیاست یکپارچه» ای قرار دارد که بدان سبب مزایای متعدد آن در عمل نیز تضمین می‌شود. بانک جهانی نیز راهبردی را برای حمایت از پروژه‌های حوزه میراث‌فرهنگی ایجاد نموده که بدان سبب پایه‌ای برای رشد محلی باشد و در اردن، لبنان، مراکش، تونس، هندوراس، روسیه، موریتهانی، چین، پرو و اتیوپی مداخلاتی در این زمینه داشته است.

جدول ۲: مرور تجربیات جهانی و شاخص‌های به کارگرفته شده در راستای توسعه پایدار اقتصادی

نمونه موردی	گونه میراث	راهبرد	راهکار تجربه شده	شاخص اثرگذار در توسعه پایدار اقتصادی
ترکیه (Keser 2016; Calderwood and Soshkin 2019; Purdy 2013)	سایت میراث جهانی	تکیه بر میراث فرهنگی ملموس و ناملموس	گردشگری با بالون زنده نگه داشتن آداب و سنن محلی افزایش فعالیت‌های رسانه‌ای احیای فعالیت‌های هنری	افزایش اشتغال گردشگری صنایع خلاق و فرهنگی ترویج تولید محصولات و خدمات خلافت فرهنگی رقابت پذیری
هندوستان (Chauhan 2017; Klamer and Throsby 2000; Krishna 2012)	مرکز شهری مرکز شهری بنای ثبت ملی	هم‌افزایی حفاظت و توسعه	مرمت بازار تاریخی افزایش خرده‌فروشی ارتقای شخصیت میراثی شهر باز کاربری سازگار	اقدامات آگاهی بخشی مشارکت جامعه مدیریت یکپارچه مشوق‌ها قوانین گردشگری
انگلستان (Jones 1998; Rodwell 2014; Casella and Symonds 2005)	سایت میراث جهانی منطقه ساحلی شهری	رنسانس شهری کاتالیزور توانمندسازی	پیشرفت عمده تجاری خرده‌فروشی تعریف پروژه‌های محرک توسعه میزبانی رویدادها صنعت رسانه کاربری‌های چندگانه تأمین زیرساخت‌ها بازاریابی	جذب سرمایه‌گذار گردشگری ایجاد اشتغال آموزش و آگاهی بخشی مشارکت عمومی خصوصی خدمات دانش بنیان برندسازی مکان ارزش املاک و مستغلات
بانک جهانی (Erbach, 1997; Cerna 2001; Bortolotti and Segre 2017; Patin 2010)	احیای مرکز تاریخی شهر	به کارگیری میراث فرهنگی در جهت توسعه اقتصاد محلی پایدار	تعریف پروژه‌های محرک توسعه تسهیل مشارکت بخش خصوصی	توانمندسازی مرکز شهر تاریخی گردشگری انسجام اجتماعی صنایع فرهنگی و خدماتی اشتغال
اتحادیه اروپا (Jagodzinska et. al 2015; Echter 2015)	مدل نظری مرجع و قابل پیاده‌سازی در زمینه‌های مختلف	رویکرد چهار حوزه‌ای جامع (اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، زیست‌محیطی)	-	بازار املاک و مستغلات مقصد جذاب برندسازی مکان بازار کار بازگشت سرمایه رقابت پذیری منطقه‌ای انسجام اجتماعی مشارکت جامعه خلاقیت و نوآوری

مطالعات معماری ایران
دو فصلنامه معماری ایرانی
شماره ۲۰ - پاییز و زمستان ۱۴۰۰
۲۰۴

مطالعه نمونه‌ها حاکی از آن است که حفظ و ارتقای اهمیت معنایی و ارزش نمادین میراث عامل پیشران در سیاست‌های توسعه ملی و محلی نیز خواهد بود. همچنین سهم گردشگری و صنایع خلاق در این نمونه‌ها بیشتر از سایر موارد تکرار شده است. مثال‌ها نشان می‌دهند که می‌توان با استفاده از یک صنعت فرهنگی خاص، احیای میراث فرهنگی و استفاده مجدد از آن را برای بازآفرینی و باززنده‌سازی شهری ترکیب کرد.

۵. شاخص‌های اقتصادی میراث فرهنگی برای توسعه پایدار محلی

تا به اینجا این نتیجه حاصل شد که در هنگام استفاده از میراث برای توسعه اقتصادی سعی بر آن است که ملاحظات اقتصادی در اهمیت معنایی لحاظ شود، بدون اینکه پیشران اصلی آن باشند. حال به نسبت آنکه موضوع میراثی دارای

اهمیت معنایی باشد، بر اساس حفظ ویژگی‌های ارزش برجسته جهانی و اصالت و یکپارچگی، در معرض به‌کارگیری معیار اقتصادی قرار می‌گیرد. از طرفی دیگر، وجود تنوع فرهنگی عاملی اساسی برای تأثیرگذاری میراث روی اقتصاد محلی خواهد بود. به همان نسبت که محدوده‌های تاریخی دارای تنوع فرهنگی باشند، می‌توانند گردش اقتصادی مثبتی را با عرضه آن‌ها و ویژگی متمایز ساختن منطقه خود نسبت به دیگر مناطق داشته باشند. با تمرکز بر مؤلفه بسیار مهم دیگر، یعنی احساس تعلق در جوامع محلی، ایده عناصر ناملموس به‌عنوان واسطه پیوند بین میراث‌فرهنگی و توسعه محلی مطرح می‌شود (Capello, Cerisola, and Perucca 2020) که نتایج آن برای راه‌اندازی سیاست‌های موفق فرهنگی در سطح محلی اهمیت می‌یابد. میراث ناملموس بخش مفید برای تقویت سرمایه اجتماعی و حس هویت جوامع است. بنابراین این عوامل، فیلترهای پالاینده هرگونه توسعه اقتصادی مبتنی بر میراث‌فرهنگی خواهد بود و به‌هنگام به‌کارگیری هر کدام از شاخص‌ها، نقش کنترلی و نظارتی را ایفا می‌کنند.

از مطالعات انجام‌شده این‌گونه برداشت می‌شود که دو کلیدواژه اصلی در این میان نقش اصلی و راهبردی را برای تحقق یک سیاست موفق ایفا می‌کند: مشارکت ذی‌نفعان و خلاقیت. هر هدفی با مشارکت طیف گسترده‌ای از ذی‌نفعان و مشارکت ذی‌نفعان محقق خواهد شد و چالش اصلی برای دستیابی به مدیریت پایدار میراث، تمرکز بر رویکرد مشارکتی است. طیف گسترده‌ای از ذی‌نفعان در هر پروژه میراثی شامل جامعه محلی، مالکان خصوصی، کارآفرینان و سرمایه‌گذاران، مقامات دولتی و طبقات مختلف بازدیدکنندگان می‌شود (Vertinsky 2009; Murzyn-Kupisz 2013). از طرفی تأکید بر نقش خلاقیت شناخت عمیق‌تری از تأثیرات گسترده میراث را سبب شده است. دانش و خلاقیت اکنون با تولید ایده‌های جدید به‌عنوان محرک رشد اقتصادی محدوده‌های محلی شناخته می‌شود (Chauhan 2017). والتر سانتاگاتا از دانشگاه تورین ایتالیا در این زمینه تألیفات متعددی داشته و بر لزوم در نظر گرفتن خلاقیت فرهنگی برای تأثیر آن بر کیفیت اجتماعی و نه فقط به‌عنوان یک ورودی برای بازارها تأکید کرده است (Bertacchini and Segre 2016). وجه دوم گفته سانتاگاتا، به اهمیت اساسی خلاقیت به‌عنوان یک مؤلفه فراگیر در تولید فرهنگی و مشارکت اجتماعی استناد می‌کند. یک فعالیت خلاقانه در گذشته باعث ایجاد میراث شهری شده است که امروزه از آن استفاده می‌کنیم و نیز خلاقیت برای یکپارچگی مدیریت میراث برای تولید فرهنگ معاصر به نفع نسل‌های آینده مورد نیاز است (Throsby 2016). بنابراین مشارکت و خلاقیت در ارتباط دوسویه با یکدیگر در قلب سیاست‌گذاری اقتصادی میراث‌فرهنگی خواهند بود.

حال بر روی شاخص‌هایی که میراث‌فرهنگی از آن طریق می‌تواند منجر به توسعه پایدار اقتصاد محلی شود، تمرکز می‌کنیم. طی سال‌های اخیر بانک جهانی انواع پروژه‌های سرمایه‌گذاری را با هدف حمایت از حفاظت، مرمت و نگهداری از میراث فیزیکی به‌ویژه در اروپا و حوزه آسیای میانه تأمین اعتبار کرده است (Ibid). در بسیاری موارد این پروژه‌ها با هدف احیای هسته‌های تاریخی شهرهای بزرگ و کوچک انجام می‌شود. احیا و باززنده‌سازی محدوده‌های تاریخی از طریق افزایش ارزش املاک و پروژه‌های بازکاربری سازگار، سبب رشد اقتصادی برای مردم محلی می‌شود. سرمایه‌گذاری روی پروژه‌های میراثی می‌تواند در امر مرمت و حفاظت از یک وضعیت موجود یا به‌عنوان سرمایه‌گذاری جدید در قالب بازسازی یا استفاده مجدد باشد. در هر صورت روش‌شناسی مورد استفاده درباره اینکه آیا پرداختن به پروژه موجه است یا خیر، از طریق تحلیل هزینه-فایده فراهم می‌شود که در آن برآورد منافع خالص پروژه طی زمان را می‌توان با هزینه‌های سرمایه‌ای پیشاپیش آن مقایسه کرد. همچنین در ابعاد دیگر با ایجاد انسجام اجتماعی منجر به اهمیت مکان برای مردم و ارتقای مشارکت عمومی خواهد شد که به‌نوبه خود میزان فعالیت اقتصادی را نیز افزایش می‌دهد. از طرفی، باززنده‌سازی شهرها کیفیت زیست‌محیطی را بهبود بخشیده و با افزایش مسیرهای پیاده و فضای سبز، محیطی با آلودگی کمتر و هزینه‌های کمتر برای ساکنین به دنبال می‌آورد.

به موازات شاخص باززنده‌سازی، دولت‌ها و متولیان با ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری، جهت رشد را مشخص می‌کنند. ما هیچگاه بی‌نیاز از سیاست‌گذاری و تصمیم‌سازی نخواهیم بود. هدایت حفاظت و توسعه در مسیر صحیح، شتاب‌دهنده رشد اقتصادی پایدار است. سیاست‌گزاران از طریق ابزارهایی همچون مشوق‌های مالیاتی و تخصیص یارانه،

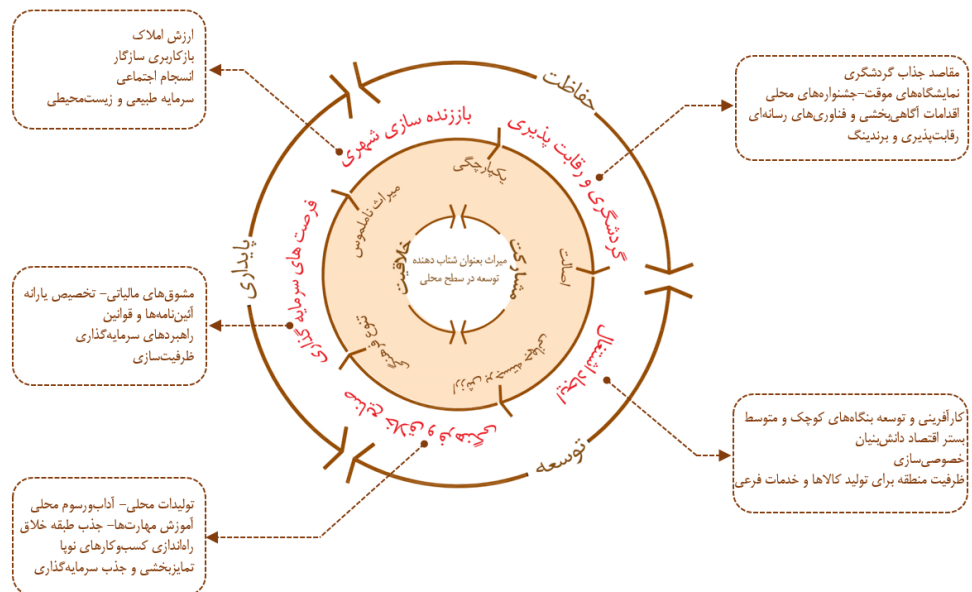
همچنین وضع قوانین سخت و نرم و ارائه دستورالعمل‌های متناسب، استراتژی‌های سرمایه‌گذاری را مشخص کرده و برای منطقه، ظرفیت رشد و توسعه ایجاد می‌کنند.

شاخص دیگر مطرح در این حوزه، موضوع اقتصاد خلاق و فرهنگی است که میراث‌فرهنگی حوزه تمرکز عمده آن خواهد بود. میراث‌فرهنگی در بستر اقتصاد خلاق، به شکوفایی می‌رسد و در مطالعات مختلف بر اهمیت مناطق فرهنگی به‌عنوان محرک توسعه پایدار اقتصادی و همچنین لزوم در نظر گرفتن خلاقیت فرهنگی برای تأثیر آن بر کیفیت اجتماعی و نه فقط به‌عنوان یک ورودی برای بازارها تأکید شده است (Bertacchini and Segre 2016). کانال مهم دیگری که توسط آن فرهنگ برای توسعه اقتصادی سودآوری می‌کند، تقویت هویت منطقه‌ای یا محلی و از طریق جذاب‌تر کردن مکان‌ها برای زندگی در آن‌هاست (Bowitx and Ibenholt 2009). تولیدات و آداب‌رسوم محلی در این زمینه به‌عنوان عاملی مهم تلقی می‌شود و پیش‌زمینه آن حفظ تنوع فرهنگی در منطقه است که پیش‌تر به آن اشاره شد. همچنین منطقه‌ای که بر اساس توجه به صنایع خلاق و فرهنگی سیاست‌گذاری شود، منجر به جذب طبقه خلاق و ترکیب سنی جوان و پویاتری می‌شود که خود منبعی اساسی برای جریان رشد خواهد بود.

شاخص بعدی که به آن می‌پردازیم موضوع گردشگری است. نمی‌توان از بحث ظرفیت میراث‌فرهنگی برای توسعه اقتصادی سخن به میان آورد و پدیده گردشگری را نادیده گرفت. گردشگری با ملاحظات ویژه‌ای که می‌طلبد، به عامل مهم رشد اقتصادی در دنیای مدرن و یک منبع سودمند قابل توجه (Throsby 2016) تبدیل شده است. گردشگری عامل و انگیزه اصلی اقتصاد میراثی است (Dans and González 2018) و در بین مؤلفه‌های اقتصاد فرهنگ که یک منطقه از آن برخوردار است، منابع میراث‌فرهنگی و طبیعی از طریق توسعه اقتصادی با افزایش خدمات گردشگری و تفریحی، ترویج تولید محصولات و خدمات خلاقه فرهنگی، افزایش فعالیت‌های رسانه‌ای و احیای فعالیت‌های هنری حمایت می‌شوند (Keser 2016). هرچه یک منطقه رویدادمحورتر باشد، به همان نسبت برای گردشگران مقصد جذابی به شمار می‌آید و از طرفی وجود زیرساخت‌های مناسب پیش‌نیاز اتکا به این شاخص خواهد بود.

در نهایت، شاخص دیگری وجود دارد که هرچند همپوشانی متعددی با شاخص‌های دیگر داشته و در غالب تمام آن‌ها تبلور می‌یابد، برای نیل به یک چهارچوب جامع باید مورد توجه قرار گیرد و آن ایجاد اشتغال است. حوزه میراث‌فرهنگی سبب ایجاد شغل نه‌تنها در حیطه خود، بلکه در تمام منطقه خواهد بود. میراث طیف گسترده‌ای از مشاغل و مهارت‌های مختلف را پوشش می‌دهد: از فعالیت‌های مربوط به حفاظت، تعمیر، نگهداری گرفته تا گردشگری فرهنگی و نیز ایجاد بنگاه‌های کوچک و متوسط مقیاس، استارت‌آپ‌ها و اغلب حوزه‌های مربوط به صنایع خلاق. در یک مقاله آماری آمده است که در اروپا توان‌بخشی بناهای تاریخی، ۱۶/۵ درصد شغل بیشتر از ساخت‌وساز جدید ایجاد می‌کند و هر شغل مستقیم در بخش میراث‌فرهنگی ۲۶/۷ شغل غیرمستقیم حاصل می‌آورد. این را با صنعت خودرو مقایسه کنید که این فاکتور در آنجا فقط ۶/۳ به ۱ است (Rypkema 2008). بنابراین سیاست‌گذاران می‌توانند از فرصت‌های شغلی ایجادشده توسط میراث برای توسعه اقتصاد محلی حداکثر بهره را ببرند.

نکته‌ای که باید مورد توجه قرار گیرد آن است که اصول و معیارهای به‌دست‌آمده از بخش مطالعات نظری، مطابق با ویژگی‌های هر منطقه مورد بازنگری قرار خواهد گرفت و ظرفیت‌های آن منطقه عامل اساسی انتخاب شاخص‌ها خواهد بود. بنابراین هر محدوده، معیارها و شاخص‌های ویژه خود را می‌طلبد که بر مبنای ویژگی‌های میراثی‌اش تعیین می‌شود. همچنین قابل ذکر است که اگر بخش میراث‌فرهنگی برای مردم محلی توأم با آورده اقتصادی باشد، به همان نسبت سرمایه‌گذاری‌ها و تمایل به پرداخت در این حوزه افزایش می‌یابد و این چرخش اقتصادی منجر به حفاظت بیشتر و بهتر میراث می‌شود. بنابراین در یک ارتباط دوطرفه، اگر ارزش میراثی و بخش‌های زیرمجموعه آن حفظ شود، ارزش اقتصادی افزایش می‌یابد و اگر ارزش اقتصادی افزایش بیابد منجر به سرمایه‌گذاری برای حفظ ارزش میراث خواهد شد.

تصویر ۲: شاخص های به کارگیری ظرفیت میراث فرهنگی برای توسعه اقتصادی پایدار محلی. در مرحله بعد هر کدام از این شاخص ها، خود به مؤلفه های خردتری تقسیم می شوند که مبنای اقدامات سیاست گذاری برای منطقه خواهند بود. اصول اساسی حفاظت، پنج شاخص تأثیرگذار بر توسعه اقتصاد محلی را فیلتر می کنند. در قلب آن ها مشارکت و خلاقیت نقش مهمی را به عنوان معیار سنجش در این فرایند به عهده دارد. حفاظت، توسعه و پایداری محیط بر تمام اقدامات است.

نتیجه

هر اقدامی در راستای حفاظت از میراث فرهنگی باید دارای یک رویکرد جامع و نگاه بلندمدت باشد و صرفاً روی به حداکثر رساندن بازده اقتصادی کوتاه مدت متمرکز نشود. در بسیاری موارد تصمیمات بخشی در زمینه میراث، در روند برنامه ریزی و ارتباط میان حفاظت و توسعه تعارض ایجاد می کند. هر اقدام میراثی، اثرات تلفیقی به دنبال خواهد داشت؛ یعنی علاوه بر آنکه کیفیت میراث را ارتقا می بخشد، نتایجی به دنبال دارد که به نیازهای جامعه محلی پاسخ خواهد داد. در این مقاله بررسی شد که میراث نقش تعیین کننده ای برای توسعه پایدار جامعه محلی دارد. این تأثیر با پنج اصل باززنده سازی شهری، ایجاد اشتغال، فرصت های سرمایه گذاری، گردشگری و رقابت پذیری، صنایع خلاق و فرهنگی محقق خواهد شد. در نتیجه، تأثیر میراث فرهنگی بر توسعه محلی می تواند اقتصادی، اجتماعی یا زیست محیطی، هم به صورت کمی و هم کیفی باشد. تأثیر آن می تواند به طور بالقوه مثبت باشد و اثر مسلم بر ساختار اقتصاد محلی و همچنین تأثیرات غیرمستقیم و غیراقتصادی متعدد بر هویت و کیفیت زندگی بگذارد. با توجه به استدلال های ذکر شده، میراث فرهنگی نه تنها می تواند بلکه لازم است در زندگی جوامع محلی ادغام شود و برای پذیرش ابعاد عملی میراث، سیاست های آن مورد بازنگری قرار گیرد. یافته های این مقاله حاکی از آن است که در کنار آثار میراثی، باید یک برنامه جامع توسعه اقتصادی وجود داشته باشد. چنین برنامه ای برای اطمینان از پایداری طولانی مدت و توانایی آن برای مشارکت در اقتصاد محلی مورد نیاز است. پیچیدگی ساختار مدیریتی و مشارکت محلی، نگرانی کلیدی در تدوین چنین برنامه ای است. توجه به اصول و معیارهای ذکر شده و اتخاذ سیاست های متناسب با اهداف در این مسیر راهگشا خواهد بود.

بررسی مجدد اصول و معیارهای توسعه میراثی ارائه شده در این مقاله باید بر اساس تحقیقات چندرشته ای باشد و ارتباط میان این اصول و درصد تأثیرگذاری هر یک را در زمینه های متفاوت بررسی کند. برجسته سازی منافع اقتصادی و اجتماعی مرتبط با میراث فرهنگی عاملی است که به میزان قابل توجهی در پذیرش، تخصیص منابع و حمایت از راهبرد

حفاظت و توسعه محلی کمک می‌کند. در پایان این نتیجه حاصل می‌شود که چهارچوب سیاست‌گذاری میراث که امکان تولید منافع اقتصادی را فراهم کند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

پی‌نوشت‌ها

۱. در این زمینه فرهنگ به‌عنوان رفتارهای متداولی تعریف می‌شود که ساختار اجتماعی یک جامعه را هدایت کرده و باعث می‌شود که آن جامعه شخصیت، سنن و آداب‌ورسوم، اخلاق، روش‌های انجام کار و ارزش‌های مشترکی را به دست آورد.

2. Cultural Economics

3. Heritage Economics

4. Cultural Capital

۵. در این زمینه تفاوت میان سه واژه دارایی، ثروت و سرمایه قابل تأمل است. دارایی یک اصطلاح ارجح برای نشان میراث جهانی است که مقدار مثبتی را به ذهن متبادر می‌سازد مثل دارایی ارزشمند. اما سرمایه یک آئتم از دارایی با توجه به میزان ارزش آن است. سرمایه لزوماً یک دارایی ملموس نیست بلکه یک مفهوم است.

منابع

- تراسی، دیوید. ۱۳۸۲. *اقتصاد و فرهنگ*. ترجمه فرهاد کاظمی. چ ۶ تهران: نی.
- Alexandrakis, G., C. Manasakis, and N. A. Kampanis. 2019. Economic and societal impacts on cultural heritage sites, resulting from natural effects and climate change. *Heritage* 2 (1): 279-305.
- Bedate, A., L. C. Herrero, and J. Á. Sanz, 2004. Economic valuation of the cultural heritage: application to four case studies in Spain. *Journal of cultural heritage* 5 (1): 101-111.
- Bertacchini, E., and G. Segre. 2016. Introduction: Culture, sustainable development and social quality: A paradigm shift in the economic analysis of cultural production and heritage conservation. *City, Culture and Society* 7 (2): 69-70.
- Bortolotti, B., and G. Segre. 2017. *The cultural arbitrage: new frontiers in heritage and tourism management*.
- Bowitz, E., and K. Ibenholt. 2009. Economic impacts of cultural heritage—Research and perspectives. *Journal of cultural heritage* 10 (1): 1-8.
- Calderwood, L. U., and M. Soshkin. 2019. *The travel and tourism competitiveness report 2019: World Economic Forum*.
- Capello, R., S. Cerisola, and G. Perucca. 2020. Cultural heritage, creativity, and local development: A scientific research program. In *Regeneration of the built environment from a circular economy perspective* (pp. 11-19). Springer, Cham.
- Casella, E. C., and J. Symonds. 2005. *Industrial Archaeology*. Springer Science+ Business Media, Incorporated.
- Cernea, M. M. 2001. *Cultural heritage and development: a framework for action in the Middle East and North Africa*. The World Bank.
- Chauhan, E. 2017. *Social and Economic Impact of Heritage Conservation in Delhi: Case studies of Shahjahanabad and Nizamuddin Basti* (Doctoral dissertation, National Law School of India University).
- Charter, K. 2000. Principles for conservation and restoration of built heritage. *Marsilio, Venice*.

- Council of Europe. 1977. *European charter of the architectural heritage*. Council of Europe.
- COUNCIL, O. E. 2000. European Landscape Convention: Florence, 20. Dans, E. P., and González, P. A. 2018. The Altamira controversy: Assessing the economic impact of a world heritage site for planning and tourism management. *Journal of Cultural Heritage* 30: 180-189.
- Dalmas, L., V. Geronimi, J. F. Noël, and J. T. K. Sang. 2015. Economic evaluation of urban heritage: An inclusive approach under a sustainability perspective. *Journal of Cultural Heritage* 16 (5): 681-687.
- Declaration, H. The Florence Declaration on Heritage and Landscape as Human Values (2014).
- Domnina, S.V. 2019. Cultural heritage management as institutional factor in the development of regional economy, International Scientific Conference "Global Challenges and Prospects of the Modern Economic Development.
- Echter, C. P. 2015. The cultural heritage counts for Europe project and historic cities. *Journal Sustainable Development, Culture, Traditions, 1a*: 49-65.
- Evans, G. 2001. World Heritage and the World Bank: Culture and Sustainable Development? *Tourism Recreation Research* 26 (1): 81-84.
- Erbach, Jerry. 1997. Preservation and Livability in Fez, Morocco. *The Urban Age* 4 (4): 10-11.
- Greffe, X. 2004. Is heritage an asset or a liability? *Journal of cultural heritage*, 5(3): 301-309.
- -----, 1998. The economic value of heritage. *Colloquio di Ahmedabad. National Trust of India*.
- Hampton, M. P. 2005. Heritage, local communities and economic development. *Annals of tourism Research* 32 (3): 735-759.
- Hribar, M. Š., D. Bole, and P. Pipan. 2015. Sustainable heritage management: social, economic and other potentials of culture in local development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 188: 103-110.
- ICOMOS Canada. 1983. Appleton Charter for the Protection and Enhancement of the Built Environment. Online.
- ICOMOS, G. A. 2011. The Paris Declaration. On Heritage as a Driver of Development.
- ICOMOS, R. 1967. The Norms of Quito.
- Jang, H., and Mennis, J. 2021. The Role of Local Communities and Well-Being in UNESCO World Heritage Site Conservation: An Analysis of the Operational Guidelines, 1994–2019. *Sustainability* 13 (13): 7144.
- Jagodzińska, K., Sanetra-Szeliga, J., Purchla, J., Van Balen, K., Thys, C., Vandesande, A., and Van der Auwera, S. 2015. Cultural Heritage Counts for Europe: full report.
- Jones, A. 1998. Issues in waterfront regeneration: more sobering thoughts-A UK perspective. *Planning Practice & Research* 13 (4): 433-442.
- Jokilehto, J. 1998. The context of the Venice Charter (1964). *Conservation and management of archaeological sites* 2 (4): 229-233.
- Keser, H. Y. 2016. Culture Economy for Economic Development: Assesments on Cultural Heritage in Turkey. *Eur. Sci. J*, 12 (28): 38-50.
- Klamer, A., and D. Throsby. 2000. Paying for the past: The economics of cultural heritage.

- Krishna, A. 2012. The Business of Heritage. Journal of the Development and Research Organisation for Nature, Arts and Heritage Vol IX Issue 2: 13-21.
- Labadi, S. 2017. UNESCO, world heritage, and sustainable development: International discourses and local impacts. In *Collision or collaboration* (pp. 45-60). Springer, Cham.
- Long, B. 2014. International Cultural Tourism Charter Managing Tourism at Places of Heritage Significance (1999). *Encyclopedia of Global Archaeology*, 3975-3979.
- Mergos, G., and N. Patsavos. 2017. Cultural heritage as economic value: economic benefits, social opportunities and challenges of cultural heritage for sustainable development. *Report of the InHERIT European Research Project*.
- Murzyn-Kupisz, M. 2013. The socio-economic impact of built heritage projects conducted by private investors. *Journal of Cultural heritage* 14 (2): 156-162.
- Monuments Commission. Charter for the preservation of Quebec's heritage (declaration of Deschambault) 1982.
- Noonan, D. S., and I. Rizzo. 2017. Economics of cultural tourism: issues and perspectives.
- Patin, V. 2010. The economy of cultural heritage, tourism and conservation. *International Preservation News*, (52): 6.
- Odermatt, P., Ly, S., Simmala, C., Angerth, T., Phongsamouth, V., Mac, T. L., ... and Chiu, M. J. (2007). Declaration of San Antonio, Texas. *Neuroepidemiology*, 28(3), 191-192.
- Purdy, E. 2013. *An Economic Impact Assessment of UNESCO World Heritage Designation in Eastern Canada* (Doctoral dissertation, Acadia University).
- Rodwell, D. 2014. Negative impacts of World heritage branding: Liverpool-an unfolding tragedy? *Between dream and reality: debating the impact of World heritage listing*, p-19.
- Rypkema, D. D. 2008. Heritage conservation and the local economy. *Global Urban Development Magazine* 4 (1).
- -----, 2006. Economics, sustainability, and historic preservation. In *Forum journal* 20 (2): 27.
- NATIONAL TRUST FOR HISTORIC PRESERVATION.
- Rypkema, D. 1999. Culture, historic preservation and economic development in the 21st century. In *leadership conference on conservation and development, Yunnan Province, China*.
- SITES, O. C. H. 2008. The ICOMOS charter for the interpretation and presentation of cultural heritage sites. *International Journal of Cultural Property*, 15: 377-383.
- Throsby, D. 2016. Investment in urban heritage conservation in developing countries: Concepts, methods and data. *City, Culture and Society* 7 (2): 81-86.
- Van der Auwera, S., and A. Schramme. 2014. Cultural heritage policies as a tool for development: discourse or harmony? *ENCATC Journal of Cultural and Policy*, 4(1), 4-8.
- Vertinsky, P. 2009. Mind the gap (or mending it): Qualitative research and interdisciplinary in kinesiology. *Quest* 61 (1): 39-51.
- Zagato, L. 2015. The notion of "Heritage Community" in the Council of Europe's Faro Convention. Its impact on the European legal framework. *Markus Tauschek (eds.) Between Imagined Communities and Communities of Practice*, 141.

- URL1 <https://www.jcyl.es/web/en/evoch/charter-brussels/content-charter-brussels.html>
- URL2 <http://orcp.hustoj.com/2015/12/29/cultural-tourism-1976/>
- URL3 <http://orcp.hustoj.com/wp-content/uploads/2016/04/hoi-an-declaration.pdf>
- URL4 https://www.icomos.org/centre_documentation/tourism-seoul2005.pdf
- URL5 https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/GA2017_Delhi-Declaration_20180117_EN.pdf
- URL6 <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/BSP/pdf/MOUUNESCOWorldBank2017.pdf>
- URL7 <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>

■ Cultural Heritage Potentials in Sustainable Local Economic Development

Sara Taymourtash

Ph.D. candidate, School of Architecture, College of Fine Arts, University of Tehran

Piروز Hanachi

Professor, School of Architecture, College of Fine Arts, University of Tehran

Mohammad-Hasan Talebian

Associate Professor, School of Architecture, College of Fine Arts, University of Tehran

Cultural economics considers heritage as a form of cultural capital which generates public revenue and creates economic cycle. However, in our country, this issue has been neglected so far and its consequence is the increasing burden of conservation practices for the government and the passivity of the local community to historical monuments. The purpose of this article is to identify potential factors of cultural heritage in improving local economies. After reviewing international documents and well-known theories in this field using the interpretive-qualitative approach and content analysis, five factors are introduced: urban regeneration, investment opportunities, creative and cultural industries, tourism, and job creation. Each of these factors has components that show the strategies of utilizing cultural heritage for sustainable economic development. The introduced factors would be adjusted to any built heritage and its surrounding areas according to the fundamental principles of conservation. This research shows that the sensitive integration of cultural heritage in development strategies and actions is a suitable way for the multifarious utilization of heritage. In this way, the conservation of cultural heritage is not considered an elitist act, but rather a leading contributor to and a driver of sustainable economic development. The proposed framework will be beneficial for policymakers and stakeholders in the cultural heritage arena.

Keywords: cultural economics, cultural capital, sustainable development of local economy, economic factors of cultural heritage

JIAS

Journal of Iranian Architecture Studies

University of Kashan

School of Architecture and Art

Vol. 20, Autumn 2021 and Winter 2022

ISSN: 2252-0635

E-ISSN: 2676-5020

20

-
- **Cuerda Seca Tomb Tiles in the Shrines of Sultan ‘Ata-bakhsh and Sultan Amir Ahmad in Kashan (16th-18th Centuries AH)**
Mohamad-Reza Ghiasian, Mohammad Mashhadi Noosh-abadi
 - **Investigating Brick Ornamentation of Historical Houses in the City of Behbahan during the Pahlavi Period**
Zeinab Mashhoor
 - **Kerman Jame‘ Mosques: Urban and Historical Status**
Zatollah Nikzad
 - **Thermal Performance of dorchah, kolak, and kharkhona during the Warm Period of the Year in the Vernacular Houses of the Sistan Region**
Mohammad ‘Ali Sargazi, Mansoureh Tahbaz, Akbar Haj Ebrahim Zargar
 - **Climatic Performance of Traditional Houses in the Old Texture of Shiraz using the Thermal Comfort Approach, Case Study: the Iwan (Veranda)**
Jamshid Karim-zadeh, Jamal ad-Din Mahdi-nejad Darzi, Baqer Karimi
 - **Evaluating Creativity and Success among Architecture Students at the University of Tehran Based on the Four-Quadrant Brain Dominance Model of Ned Herrmann**
Fo‘ad Khorramy, Amir Sa‘eid Mahmoodi, Mostafa Mokhtabad
 - **Historical Kurit Dam in Tabas: Analysis of the Construction Technology**
Amir-Hossein Sadegh-pour
 - **Comparative Study of the Urban Texture Morphology of Birjand for Energy Efficiency**
Mostafa Hosseini, Mahmoud Shokoohi, Farshad Nasrollahi
 - **Comparative Study of Termite Nests and Nooshabad Underground Complex**
Babak ‘Alemi
 - **Cultural Heritage Potentials in Sustainable Local Economic Development**
Sara Taymourtash, Pirooz Hanachi, Mohammad-Hasan Talebian
 - **Key Criteria in the Classification of Architectural Heritage based on Approaches and Conservation Policies in European Countries**
Sasha Riahi Moghadam, Mohammad-Hasan Talebian, Asghar Mohammad-Moradi
 - **A Theoretical Model for Neighborhood Studies in Residential Environments**
Reza Serr-e ‘Ali, Shahram Pour-Deihimi